

Modul 4: Anti-Muslimanski rasizam

CLIO

Challenging Hostile Views and Fostering Civic Competences

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Oct 2021

Informacije o projektu

Akronim projekta:	CLIO
Naziv projekta:	Challenging Hostile Views and Fostering Civic Competences
Broj projekta:	2019-1-DE02-KA202-006185
Nacionalna agencija:	NaBibb
Internetska stranica:	www.clio-project.eu
Nositelj projekta:	Institut für Didaktik der Demokratie, Leibniz University Hannover
Verzija dokumenta:	1.00
Datum pripreme:	18.07.2020

Ova je publikacija ostvarena uz finansijsku potporu Europske komisije. Ona izražava isključivo stajalište njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom pri uporabi informacija koje se u njoj nalaze. Broj projekta: 2019-1-DE02-KA202-006185

Konzorcij

Institut für Didaktik der Demokratie

Leibniz Universität Hannover,
Deutschland

www.idd.uni-hannover.de/en

Technical school Nikola Tesla,
Vukovar,

Croatia

www.ss-tehnicka-ntesla-vu.skole.hr

Zespoł Szkół Poligraficznych,
Warsaw,

Poland

www.zspoligraf.pl

Warsaw Centre for Socio-Educational
Innovation and Training,

Warsaw,
Poland

www.wcies.edu.pl

Nansen Dialogue Centre, Osijek,
Croatia

www.ndcosijek.hr

Demokratiezentrum Wien,
Österreich

www.demokratiezentrum.org

SADRŽAJ

Projekt Clio	5
1. Pregled	6
2. Što znači anti-muslimanski rasizam? Definicije	6
3. Povijesni kontekst antimuslimanskog rasizma	9
4. Oblici antimuslimanskog rasizma: Kako antimuslimanski rasizam izgleda u našem svakodnevnom životu? /Kako možete prepoznati antimuslimanski rasizam?	10
5. Zašto je antimuslimanski rasizam opasan za demokracije	21
6. Vježbe koje možete koristiti tijekom podučavanja o antimuslimanskom rasizmu	22
7. Nevladine organizacije i mreže koje vam mogu pomoći da naučite više	23
7. Literatura	24
8. Dodatno čitanje	27

PROJEKT CLIO

Clio je projekt prevencije i suočavanja s desnim ekstremizmom u strukovnim školama. Učiteljima i ravnateljima treba omogućiti da prepoznaju i razumiju odgovarajuće stavove među svojim učenicima i da se bez straha zauzmu za demokratske vrijednosti. U tu svrhu interdisciplinarni stručnjaci iz Austrije, Poljske, Hrvatske i Njemačke razvijaju različite materijale za nastavnike strukovnih škola u bliskoj suradnji s ciljnom skupinom, poput aplikacije, treninga za kombinirano učenje i podcasta. Glavni fokus ovog projekta je izgradnja sinergijskih mreža s drugim dionicima u pojedinim zemljama kako bi se ojačale škole i pružilo im znanje i stručno kreirani materijal.

1. PREGLED

U ovom modulu ćete naučiti...

- ... osnovne definicije antimuslimanskog rasizma.
- ... povijesni kontekst antimuslimanskog rasizma.
- ... kako možete prepoznati antimuslimanski rasizam.
- ... zašto je antimuslimanski rasizam opasan za demokracije.

Na kraju teksta možete pronaći vježbe koje možete koristiti dok predajete o antimuslimanskom rasizmu. Modul također nudi korisne adrese kojima se možete obratiti za daljnje informacije ili pomoći u konkretnim situacijama, kao i „daljnje čitanje“, ako želite saznati više.

Pitanja za samoprocjenu

Odgovorite sebi na sljedeća pitanja:

- Imate li određenu percepciju o ljudima koji pripadaju muslimanskoj vjeri?
- Poznajete li ljude koji pripadaju muslimanskoj vjeri?
- Procijenite postotak ljudi koji pripadaju muslimanskoj vjeri u vašoj zemlji. Zatim potražite broj na internetu. Je li vaša procjena bila previška, preniska? Što je moglo imati utjecaja na vašu procjenu?
- Znate li bilo koji stereotip o ljudima koji pripadaju muslimanskoj vjeri? Ako da, gdje ste našli na ove stereotipe?

2. ŠTO ZNAČI ANTI-MUSLIMANSKI RASIZAM? DEFINICIJE

Danas se za opisivanje neprijateljstva prema muslimanima ili njihovim iskustvima diskriminacije koriste mnogi različiti izrazi. U nastavku će biti predstavljen i raspravljen izbor najvažnijih pojmova i koncepata.

Islamofobija je danas vjerojatno najutvrđeniji izraz za opisivanje neprijateljstva prema muslimanima. Sufiks „fobija“ potječe iz starogrčkog jezika i znači strah. Budući da pojam islamofobija sugerira da na diskriminaciju i neprijateljstvo prema muslimanima utječe osjećaj straha, često se kritizira. Slično izrazima ksenofobija i homofobija ([vidi 1. modul, 3. modul, i 5. modul](#)), islamofobi se stavljuju u ulogu žrtve i prikrivaju se učinci diskriminatornog ponašanja i stavova na stvarne žrtve. Nadalje, koncept islamofobije koncentriran je na pojedince kao

nositelje predrasuda i stoga ne uključuje strukturnu dimenziju neprijateljstva prema muslimanima¹: činjenicu da je duboko ukorijenjena u društvima u kojima živimo.

Iz tog razloga akademici tvrde da pojам može zavarati te stoga mora biti jasno definiran. Runnymede Trust i autori Europskog izvješća o islamofobiji, na primjer, definiraju islamofobiju u obnovljenoj, rafiniranoj verziji, kao „bilo kakvu razliku, isključenje ili ograničenje prema muslimanima (ili onima za koje se smatra da su muslimani) ili sklonosti protiv njih (ili onima za koje se smatra da su muslimani) kojima je svrha ili učinak poništavanja ili narušavanja priznavanja, uživanja ili ostvarivanja, na jednakoj osnovi, ljudskih prava i temeljnih sloboda u političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom ili bilo kojem drugom području javnog života.“²

Autori se također zalažu za upotrebu izraza **antimuslimski rasizam**. On uključuje političku, institucionalnu i strukturnu dimenziju fenomena.³ Iako se mora primijetiti da se vjerska pripadnost islamu ne shvaća kao „rasa“, akademici tvrde da fenomen neprijateljstva prema muslimanima slijedi istu logiku kao rasistička diskriminacija. U **2. modulu** „Što je uopće rasizam?“ ste učili o konceptu kulturnog rasizma što znači da se umjesto bioloških razlika naglašavaju kulturne razlike među ljudima i da se vjeruje da su neke kulture superiornije od drugih kultura. Čak i ako kulturni rasizam ne koristi izravno koncept „rase“, diskriminacija koja iz njega proizlazi, ipak je rasistička, jer uključuje isti mehanizam kao i rasistička diskriminacija. Stoga se ovaj fenomen naziva i „rasizam bez rasa“.

U slučaju muslimana to znači da su oni konstruirani kao „drugi“ i „različiti od nas“. Istodobno su muslimani konstruirani kao homogena skupina kao da su navodno „svi isti“ i njima se pripisuju suštinski negativne osobine kao da su seksisti, homofobi, nasilni ili nespremni za integraciju od kojih ne mogu pobjeći zbog svoje „kulture“ i vjere. Diskriminacija muslimana stoga se može okarakterizirati kao antimuslimski rasizam jer su muslimani esencijalizirani na temelju određenih ideja kulture, religije i porijekla. Pripisuju im se istinske „islamske“ osobine koje ih „prirodno“ razlikuju od „nas“. Stoga se ne smatraju pojedincima, jer njihov „biološki“ ili „kulturni“ identitet određuje tko su i kako djeluju ili se ponašaju. Koncept antimuslimskog rasizma također implicira da se taj fenomen može samo istražiti i razumijeti u kontekstu drugih oblika rasizma i da taj fenomen nadilazi diskriminaciju na temelju religije.

¹ Cf. Shooman, Yasemin (2016): Antimuslimischer Rassismus – Ursachen und Erscheinungsformen, in: Informations- und Dokumentationszentrum für Antirassismusarbeit e. V. (IDA) (Hg.), str. 4. (https://www.vielfalt-mediathek.de/data/expertise_antimuslimischer_rassismus_ida.pdf). pristupljeno: 16. prosinca 2020.

² Elahi, Farah/Khan, Omar (2017): What is Islamophobia. U: Runnymede Trust: Islamophobia: Still a challenge for us all. London: Runnymede, str. 7. (<https://www.runnymedetrust.org/uploads/Islamophobia%20Report%202018%20FINAL.pdf>). pristupljeno: 07. listopada 2020.

³ Cf. Ozan Z. Keskkılıç (2019): Was ist antimuslimischer Rassismus? Islamophobie, Islamfeindlichkeit, Antimuslimischer Rassismus – viele Begriffe für ein Phänomen? (<https://www.bpb.de/politik/extremismus/radikalisierungspraevention/302514/was-ist-antimuslimischer-rassismus>). pristupljeno: 21. studenog 2020.

U usporedbi s pojmom islamofobija s više individualnom perspektivom, koncept antimuslimanskog rasizma omogućuje analizu fenomena u širem rasponu.⁴

Vježba za razmišljanje: Opasnost „jedne priče“

„Moja cimrica je imala jednu priču o Africi. Jednu priču o katastrofi. U ovoj jednoj priči nije bilo mogućnosti da joj Afrikanci na bilo koji način budu slični. Nema mogućnosti da osjećaji budu složeniji od sažaljenja. Nema mogućnosti o povezivanju kao jednaki ljudi. [...] Ova jedina priča o Africi na kraju potječe, mislim, iz zapadne književnosti. [...] Prikazujte ljude kao jednu stvar, samo kao jednu, iznova i iznova, i to je ono što oni postaju. Nemoguće je pričati o jednoj priči, a da se ne govori o moći. [...] Moć je sposobnost ne samo ispričati priču o drugom čovjeku, već da je se učini konačnom pričom te osobe. [...] Kad odbacimo jednu priču, kad shvatimo da nikad nema samo jedne priče o bilo kojem mjestu, dobijemo nazad neku vrstu raja.“⁵

Ovaj je citat isječak iz razgovora Teda Chimamande Adichie „Opasnost jedne priče“ (<https://www.youtube.com/watch?v=D9lhs241zeg>).

Mislite li da se koncept „jedne priče“ odnosi na muslimane koji žive u vašoj zemlji? Kako bi izgledala ta jedna priča?

Drugi izraz koji se često koristi u ovom kontekstu je **kritika islama**. Ovaj je izraz, međutim, problematičan jer se stavljanjem odgovornosti za postupke koje su počinili pojedini muslimani na čitav muslimanski narod i na vjeru islam u cjelini, koriste retorika i strategije antimuslimanskog rasizma. Sljedeći bi primjer mogao pojasniti fenomen takozvane kritike islama: Kada je desničarski ekstremistički terorist Anders Breivik ubio 77 ljudi u Norveškoj u uvjerenju o superiornosti kršćanstva⁶, „kritika kršćanstva“ i pitanje je li kršćanska religija istinski nasilna nisu bile predmet javne rasprave. Međutim glasovi koji kritiziraju islamsku religiju kao cijelu redovito se čuju kad islamistički ekstremisti počine terorističke napade. Pojam kritika kršćanstva čak i ne postoji što ukazuje na to da termin kritika islama služi kao retorička strategija za izbjegavanje navoda o rasizmu. Naravno, legitimno je kritizirati islamsku religiju unutar opće kritike religija kao sustava vjerovanja. Međutim, kada se kritizira samo islamska religija, antimuslimanske strategije rasizma koriste se pod krinkom navodne opće kritike religije.⁷

⁴ Cf. Keskkılıç (2019).

⁵ Adichie, Chimamanda (2009): Die Gefahr einer einzigen Geschichte. (<https://www.youtube.com/watch?v=D9lhs241zeg>). pristupljeno: 24. rujna 2020. (Prijepis: <https://www.hoh-schools.org/cms/lib/NY01913703/Centricity/Domain/817/English%2012%20Summer%20Reading%20-202018.pdf>). pristupljeno: 24. rujna 2020.)

⁶ Cf. Haiderl, Kathrin (2011): Norwegen: Das Manifest des Anders Behring Breivik: Abgründe des Abendlandes. U: Die Zeit (25. srpnja 2011.) (<https://www.sueddeutsche.de/politik/norwegen-das-manifest-des-anders-beiring-breivik-abgruende-des-abendlandes-1.1124360>). pristupljeno: 22. siječnja 2021.

⁷ Cf. Shooman (2016), str. 9.

Ukratko, mnogi različiti izrazi se koriste za opisivanje neprijateljstva prema muslimanima ili ljudima za koje se smatra da su muslimani i njihovim iskustvima diskriminacije. Svaki od pojmove prenosi različitu ideju zašto se muslimani suočavaju s diskriminacijom. U ovom se modulu koristi izraz antimuslimanski rasizam jer uspostavlja vezu s konceptom rasizma i stoga omogućuje analizu fenomena neprijateljstva prema muslimanima s obzirom na političke, strukturne i institucionalne aspekte⁸.

Vježba: vježba definiranja

Napišite „islamofobija“ i „antimuslimanski rasizam“ na list papira i zabilježite sve aspekte koje ste zapamtili iz gornjeg teksta. Koji koncept preferirate i zašto?

3. Povijesni kontekst antimuslimanskog rasizma

Antimuslimanski rasizam nije se pojavio samo diskriminacijom muslimanskih radnika migranata ili izbjeglica u 20. i 21. stoljeću u zapadnoj Europi. Njegovi povijesni korijeni mogu se pratiti sve do kasnog srednjeg vijeka i ranoga modernog doba krajem 15. i početkom 16. stoljeća na Iberijskom poluotoku. Kao posljedica takozvane *Reconquista* - bitke kršćanskih vojski u Španjolskoj i Portugalu za polaganje prava na teritorij naseljen muslimanima od 8. stoljeća - koncepti religije, kulture i krvnog porijekla bili su pomiješani i muslimani su zajedno sa židovima (vidi 2. modul) konstruirani su kao strana manjina. Usred širenja kršćanskih kraljevstava diljem Hispanije i potiskivanja muslimanske sfere utjecaja, muslimanski narod bio je prisiljen birati između prelaska na kršćanstvo ili migracije. Ali čak i nakon ovog faktičkog prisilnog obraćenja, muslimani i njihovi potomsci („Moriscos“) bili su u kršćanskom carstvu stigmatizirani i diskriminirani kao sumnjivi obraćenici te su bili optuživani da još uvijek potajno prakticiraju islam. „Moriscos“ su bili prisiljeni odijevati se poput kršćana, a arapski jezik bio je zabranjen kao i molitve petkom. Koncept „limpieza de sangre“ (čistoće krvi) (vidi 3. modul) pravno je uveden kako bi se razlikovalo ljudi s „čistom krvi“ (kršćanski narod) i ljudi s nečistom krvi (muslimani i židovi). Akademici se slažu da koncept čistoće krvi najviše govori o klasifikaciji fenomena poput rasizma zato što nadilazi vjersku diskriminaciju. Ljudi koji su prije bili muslimani te koji su se preobratili na kršćanstvo i dalje su bili viđeni kao muslimani, čak iako su se i sami identificirali kao kršćani. To je rezultiralo masovnim progonom „Moriscosa“ s Iberijskog poluotoka u sjevernu Afriku 1609.⁹

Drugi akademici nadalje zaključuju da je antimuslimanski rasizam imao važnu ulogu u formiranju europskog kršćanskog identiteta. Primjerice, njemački povjesničar i stručnjak za

⁸ Cf. Keskkılıç (2019).

⁹ Cf. Keskkılıç (2019).

antimuslimanski rasizam Yasemin Shooman navodi da su muslimani u srednjem vijeku tijekom križarskih ratova bili doslovno konstruirani kao suprotnost kršćanima - kao antikristi. Osobito je prorok Mohammed bio meta optužbi da je lažljivac, varalica, lažni prorok i Antikrist. Također, optuživan je kao epileptičar i stoga su njegove božanske objave zapravo bile halucinacije. Pripovijest o Mohammedu kao epileptiku također je povezana s kršćanskom tvrdnjom da islam nije „autentična“ religija. Shooman rezimira da se s kolonijalizmom kršćanska percepcija muslimana promijenila na način da više nisu viđeni kao moćni vojni protivnici i neprijatelji već kao „egzotični“ i „inferiorni“ subjekti Orijenta koje je kršćanski Zapad morao civilizirati.¹⁰ Izgradnja antikršćanskog stereotipnog neprijatelja pomogla je izgraditi europski (kršćanski) identitet - upravo kroz razlikovanje od stereotipne slike „neciviliziranog zaostalog Orijenta“, a time i od Islama i muslimanskog naroda.

Ovaj kratki izlet u povijest s jedne strane pokazuje da su u kasnom srednjem vijeku muslimani, odnosno „Moriscosi“ (i židovi) bili konstruirani kao rasa, a ne samo kao vjerska skupina koja je osnova za moderni antimuslimanski rasizam. S druge strane, postalo je jasno da su muslimani i islam konstruirani kao „inferiorni“ i „neautentični“ u odnosu na kršćane i kršćanstvo.

4. OBLICI ANTIMUSLIMANSKOG RASIZMA: KAKO ANTIMUSLIMANSKI RASIZAM IZGLEDA U NAŠEM SVAKODNEVNOM ŽIVOTU? / KAKO MOŽETE PREPOZNATI ANTIMUSLIMANSKI RASIZAM?

Prijezir prema muslimanima raširen je po cijeloj Europi. Primjerice, u Njemačkoj se u istraživanju provedenom 2019. godine 52% ispitanika slaže da je islam prijetnja, dok samo 36% islam doživjava obogaćujuće.¹¹

Rezultati u Hrvatskoj iz 2017. godine sugeriraju da se muslimane s Bliskog istoka i Dalekog istoka doživjava kao „nevoljne za integraciju“ zbog socijalnih i kulturnih razlika koje se ne mogu promijeniti, dok se autohtono muslimansko stanovništvo u Hrvatskoj doživjava kao „kulturološki blisko“.¹²

¹⁰ Cf. Shooman, Yasemin (2014): "... weil ihre Kultur so ist". Narrative des antimuslimischen Rassismus. Bielefeld: transcript-Verlag, str. 41-44.

¹¹ Cf. Bertelsmann Stiftung (2019): Religionsmonitor – verstehen was verbindet. Weltanschauliche Vielfalt und Demokratie. Wie sich religiöse Pluralität auf die politische Kultur auswirkt, str. 13. (https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/Religionsmonitor_Vielfalt_und_Demokratie_7_2019.pdf). pristupljeno: 22. siječnja 2021.

¹² Cf. Baričević, Vedrana/Koska Viktor (2017): Stavovi i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima. (https://www.cms.hr/system/publication/pdf/94/Stavovi_i_percepce_doma_e_javnosti_o_nacionalnim_manjinama_izbjeglicama_i_migrantima.pdf). pristupljeno: 26. veljače 2021.

U Poljskoj je antimuslimanski rasizam raširena pojava, iako je postotak muslimanskog stanovništva u usporedbi s ukupnom populacijom relativno nizak (30.000 od 38,5 milijuna ljudi). 1. siječnja 2017. dogodio se incident u Ełku, gradu sa 60 000 stanovnika, o kojem je također bilo izvještavano u međunarodnim izvještajima. Izbili su antimuslimanski neredi nakon ubojstva mladog poljaka od strane državljanina Tunisa.¹³ Centar za istraživanje predrasuda na Sveučilištu u Varšavi i Zaklada Stefan Batory su proveli 2014. i 2016. godine komparativno istraživanje o govoru mržnje protiv manjinskih skupina.¹⁴ Studija pokazuje prevalenciju negativnog stava Poljaka prema muslimanima i njihовоj religiji. Razina antiislamskih predrasuda i podrška svjetovnoj kritici islama razlikovala se prvenstveno ovisno o dobnoj skupini i spolu ispitanika. Odrasli su pokazali znatno višu razinu predrasuda od adolescenata. Žene su imale nešto manje predrasuda prema muslimanima i imale su više pozitivnih stavova. Na pitanje o prihvaćanju muslimana kao suradnika, susjeda i novog člana obitelji (putem braka), samo je oko 30% ispitanika izjavilo da bi prihvatile muslimana kao suradnika. (Zajedno s rastućom bliskošću odnosa, razina prihvaćenosti se smanjivala. Zanimljivo je da su odrasli ispitanici više prihvaćali muslimane nego mlađi, a žene više od muškaraca. Štoviše, odrasli i adolescenti koji žive u većim gradovima i odrasli s višim stupnjem obrazovanja bili su vjerojatniji prihvatići predstavnika muslimanske manjine u svakodnevnim odnosima. U obje dobne skupine više desničarskih stavova bilo je povezano s nižom razinom prihvaćanja.)

Za desničarske populističke i desničarske ekstremističke stranke i skupine diljem Europe (vidi [1. modul](#)) prijezir prema muslimanima ima velik potencijal da steknu potporu birača i da pristupe takozvanoj sredini društva. Stranke poput AfD u Njemačkoj, FPÖ u Austriji i poljske stranke Konfederacija, NOP Narodowe Odrodzenie Polski (Nacionalni preporod Poljske) i PiS (vladajuća stranka u Poljskoj) pobuđuju i pojačavaju već postojeći prijezir prema muslimanima u društvu.

Vježba: Analiza izbornih plakata

¹³ Cf. Łyszczyk, Michał/ Marcinkiewicz, Stefan M. (2018): Radykalizacja antymuzułmańskiego i antyimigrantego dyskursu w mediach społecznościowych w latach 2016 i 2017 na przykładzie wydarzeń w Ełku. U: Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne, Vol. 22, No. 1, str. 59-70. (<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-2299-2367-year-2018-volume-22-issue-1-article-3273>). pristupljeno: 15. siječnja 2021.

¹⁴ Cf. Winiewski, Mikołaj/Hansen, Karolina/Bilewicz, Michał/Soral, Wiktor/Świderska, Aleksandra/Bulska, Dominika (2017): Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych, Fundacja im. Stefana Batorego i Centrum Badań nad Uprzedzeniami Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Analizirajte izborne plakate europskih desničarskih populističkih i desničarskih ekstremističkih stranaka. Kako su muslimani prikazani na plakatima? Koje su im značajke pripisane? Suprotno tome, kako je posredno prikazana odnosna većina društva?

AfD u Njemačkoj

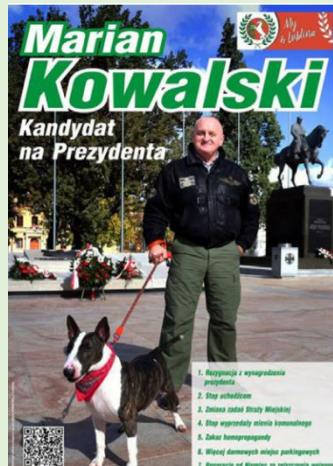

FPÖ u Austriji

Poljska

Prethodna vježba jasno je pokazala kako desničarske populističke i ekstremističke stranke šire antimuslimanski rasizam i koriste ga kako bi mobilizirali potporu. Važno je, međutim, reći da antimuslimanski rasizam definitivno nije puki „desničarski“ fenomen. Također predstavnici narodnih strana daju antimuslimanske rasističke primjedbe, čak i ako su te primjedbe suptilnije, na primjer govoreći određene „ključne“ riječi poput „zlouporabe sustava socijalne

skrbi“ ili „skupinama koje se ne žele integrirati“.¹⁵ Antimuslimanski rasizam duboko je ukorijenjen u „zapadnom“ društvu i usko je povezan s europskom poviješću, kao što je gore prikazano.

S antimuslimanskim rasizmom, muslimanski su ljudi konstruirani kao izrazito drugačiji od „nas“. Važno je shvatiti da antimuslimanski rasizam ne utječe samo na ljudе koji aktivno prakticiraju islam, već i na ljudе za koje se misli da su muslimani.¹⁶ Primjerice, muškarci pune brade i tamnije puti. To znači da je muslimanski identitet konstruiran kao obilježje koje se može zaključiti iz pukog (fizičkog) izgleda osobe - bez obzira u potpunosti na činjenicu da li se ta osoba identificira kao musliman/ka ili ne. Specifične značajke time postaju stigme. Poput prethodno spomenute pune brade, religiozne odjeće poput hidžaba ili određenog „neobičnog“ imena. Već spomenuti njemački povjesničar i stručnjak za antimuslimanski rasizam Yasemin Shooman stoga zaključuje da se u antimuslimanskom rasizmu spajaju kulturni, vjerski i fizički čimbenici. Određene „etničke“ skupine automatski se doživljavaju kao muslimani, na primjer migranti s Bliskog i Srednjeg istoka. Prema Shoomanu, kategorije etnička pripadnost, kultura i religija ne mogu se promišljati neovisno jedna o drugoj (interseksionalnost, [vidi 5. modul](#)). Pitanje jesu li muslimani diskriminirani kao vjerska skupina ili kao „etnička skupina“ nije stoga svrshishodno. To također objašnjava Shoomanovo zapažanje da se izrazi poput „turčin“, „arap“, „migrant“ i „musliman“ koriste kao sinonimi, na primjer u medijima i politici. Stoga je vjerska pripadnost etnizirana i obrnuto je etnička pripadnost vjerski nabijena. Posljedica je toga da se biti musliman i biti Nijemac/Austrijanac/Poljak/Hrvat sve više doživljava kao antagonizam.¹⁷

Kako bi se bolje prepoznali oblici antimuslimanskog rasizma, najpopularniji narativi i predrasude o muslimanskom narodu bit će predstavljeni u nastavku.

Vježba: Što imaš na umu?

Nacrtajte sliku „tipičnog kršćanskog vjernika“, a zatim nacrtajte sliku „tipičnog muslimanskog vjernika“. Razmislite kako ste zamislili u glavi ove atribute i slike.

Teorija zavjere Velike zamjene i strah od „islamizacije“

¹⁵ Cf. Leonhard, Ralf (2020): Islamophobie-Vorwürfe gegen Österreich: Schuld ist der Ali. U: die taz (3. lipnja 2020.). (<https://taz.de/Islamophobie-Vorwuerfe-gegen-Oesterreich/!5690319/>). pristupljeno: 19. veljače 2021.

¹⁶ Cf. Keskinkılıç (2019).

¹⁷ Cf. Shooman (2016), str. 8.

Velika zamjena krajnja je desničarska ili desničarska ekstremistička teorija zavjere (vidi 7. modul) koja tvrdi da se europsko „bijelo i kršćansko“ stanovništvo, koje se smatra „domaćim“, postupno zamjenjuje muslimanskim stanovništvom iz Afrike i Bliskog Istoka kroz masovne migracije, demografski rast i niske stope nataliteta „Europljana“.¹⁸ Ova teorija zavjere kombinira elemente antifeminizma (vidi 5. modul), antisemitizma (vidi 2. modul) i antimuslimanskog rasizma. Muslimani su prikazani kao neprijateljski osvajači, a diskursom o migracijama dominiraju pojmovi poput „poplava“ i „val“ koji su povezani s prirodnim katastrofama. Za ovu zamjenu odgovorne su ili „židovske elite“, sami „muslimani“, „lijevi“ političari ili feministice, koje potiču žene da imaju manje djece ili sve spomenuto. Kaže da je ovu teoriju zavjere poticao francuski književnik Renaud Camus. 2011. objavio je knjigu pod nazivom „Le grand replacement“ („Velika zamjena“) koja prisutnost muslimana u Francuskoj problematizira kao potencijalnu prijetnju i opasnost za francusku kulturu.¹⁹ Krajnje desni i desničarski ekstremisti poput Identitarista (vidi 1. modul) pozivaju se na ovu teoriju zavjere.²⁰ Također, desničarski ekstremistički napadači legitimiziraju svoja ubojstva navodnom opasnošću od muslimanske zamjene poput napadača iz El Pasa i napadača u Christchurchu 2019.²¹ ²² Međutim, akademici također ističu da je ova teorija zavjere srž moderne rasističke ideologije a svoje korijene vuče iz nacionalsocijalističke „Rassenlehre“ („rasne doktrine“).²³

Ovakva teroristička djela impresivno pokazuju veliku opasnost ove narativne zavjere za društva u kojima živimo. Također, akademici su općenito odbacili tvrdnje o „velikoj zamjeni“ jer je ona utemeljena na preuveličanom tumačenju imigracijske statistike i neznanstvenom,

¹⁸ Cf. Bracke, Sarah/Hernández Aguilar, Luis Manuel (2020): “They love death as we love life”: The “Muslim Question” and the biopolitics of replacement. U: British Journal of Sociology, Vol. 71, No. 4, str. 680-701.

(<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7540673/>). pristupljeno: 02. siječnja 2021.

¹⁹ Cf. Bertolaso, Marco (2019): Nachgefragt. Der Attentäter und die Verschwörungstheorie vom „Großen Austausch“. U: Deutschlandfunk (18. ožujka 2019.). (https://www.deutschlandfunk.de/nachgefragt-der-attentae-ter-und-die-verschwoerungstheorie.2852.de.html?dram:article_id=443921). pristupljeno: 19. veljače 2021.

²⁰ Cf. Davey, Jacob/Ebner, Julia (2019): “The Great Replacement”: The violent consequences of mainstreamed extremism. (<https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/07/The-Great-Replacement-The-Violent-Consequences-of-Mainstreamed-Extremism-by-ISD.pdf>), p. 4. pristupljeno: 09. siječnja 2021.

²¹ Cf. Charlton, Lauretta (2019): What is the Great Replacement? U: The New York Times (6. kolovoza 2019.). (<https://www.nytimes.com/2019/08/06/us/politics/grand-replacement-explainer.html>). pristupljeno: 2. siječnja 2021.

²² Cf. Schwartzburg, Rosa (2019): The 'white replacement theory' motivates alt-right killers the world over. U: The Guardian (5. kolovoza 2019.). (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/05/great-replacement-theory-alt-right-killers-el-paso>). pristupljeno: 2. siječnja 2021.

²³ Cf. Quent, Matthias (2019): Globale Rechte formiert sich. Die Eiskälte der völkischen Ideologie. U: Der Tagesspiegel (24. ožujka 2019.). (<https://www.tagesspiegel.de/politik/globale-rechte-formiert-sich-die-eiskaelte-der-voejkischen-ideologie/24139158.html>). pristupljeno: 22. siječnja 2021.

rasističkom pogledu.²⁴ Drugi izraz koji se koristi za širenje narativa o muslimanskoj prijetnji europskom društvu je „islamizacija“.²⁵

Kao što je gore spomenuto, antimuslimanski rasizam nije samo fenomen ekstremne desnice. Sukladno tome, elementi teorije zavjere Velike zamjene i strah od „islamizacije“ rašireni su u takozvanoj sredini društva. Primjer za to je naizgled bezazleno izvještavanje o tome kako najčešće ime novorođenčadi u određenim zapadnoeuropskim gradovima ili četvrtima više nisu Jan ili Johann već Mohammed. Postoji veliko zanimanje od strane društva o razmnožavanju muslimanskog stanovništva. Muslimani su također prikazani kao da su nedavno stigli u Europu, ignorirajući i „brišući kako dugogodišnje kolonijalne zaplete, tako i stoljetna i duboko ukorijenjena islamska prisustva u različitim dijelovima Europe“.²⁶

Teorija zavjere o „Velikoj zamjeni“ i narativ o prijetećem „islaminiziranju Europe“ legitimiraju tvrdnje o deportaciji (muslimanskih) izbjeglica i dalnjem ograničavanju politike migracija i azila. Antimuslimanski rasizam stoga se koristi pod izlikom navodne samoobrane „našeg društva“ i „naših vrijednosti“²⁷ i može se promatrati kao dio strategije „sekuritizacije“ migracijske i politike azila posljednjih godina.

Navodna zaostalost i nespremnost za integraciju

Višestruko korišten narativ je da se muslimani „ne želi integrirati“ zbog „svoje kulture“. U ovom su narativu muslimani prikazani kao seksistički, nasilni, antisemitski, homofobni, patrijarhalni i neprijateljski raspoloženi prema demokraciji. U ovom je narativu preskočeno nekoliko pitanja, npr. u „što“ netko mora integrirati? To zahtijeva pozitivan identitet europskih društava i definicija što znači biti Austrijanac/Nijemac/Hrvat/Poljak itd. Nadalje, ne postoji set kojima se mjeri ova zahtjevna integracija. Iako se muslimane sumnjiči da odbacuje demokraciju i vladavinu zakona, postoji općenita pretpostavka nevinosti prema članovima „naše skupine“. Kad, na primjer, desničarske populističke/ekstremističke skupine tvrde da „islam“ nekako narušava prava žena, LGBTIQ+ osoba ([vidi 5. modul](#)) ili Židova, važno je shvatiti da se ove skupine koriste diskursom ove navodne zaostalosti muslimana kako bi potakli mržnju prema muslimanima, a ne zato što se bore za jednaka prava žena i socijalnih manjina. Zapravo, kada malo bolje pogledamo često se čini da antimuslimanske rasističke skupine, stranke i kandidati šire iste ideologije nejednakosti za koje optužuju muslimanski narod. Pozivanje na ženska prava i prava socijalnih manjina, dok istovremeno gaze po svim tim istim pravima više

²⁴ Cf. Balmer, Rudolf (2019): Rechter „Philosoph“ Renaud Camus. Der Hetzer von der Burg. U: die taz (9. kolovoza 2019.). (<https://taz.de/Rechter-Philosoph-Renaud-Camus/!5616718/>). pristupljeno: 19. veljače 2021.

²⁵ Cf. Davey/Ebner (2019), str. 8.

²⁶ Bracke/Hernández Aguilar (2020).

²⁷ Cf. Keskkılıç (2019).

je nego cinično i pokazuje da se ljudska prava i feministički diskursi instrumentaliziraju kako bi se legitimirao antimuslimanski rasizam.^{28 29}

Desničarski novinari u Poljskoj dižu alarm da muslimani „pobjeđuju u demografskom ratu“ u Europi jer muslimanske žene rađaju više djece. Tomasz Terlikowski napisao je na portalu Fronda „Ako ne uzmemo stvar u svoje ruke, muslimani će nas pobijediti maternicama njihovih žena“. Napadi na žene u Kölnu 31. prosinca 2015. desničarski tisak predstavio je kao djela seksualnog rata Vrijedi obratiti pažnju na to da su se u tom kontekstu žene tretirale kao dobro oko kojeg se ratuje.³⁰

Naravno, ne može se poreći da je fundamentalistička interpretacija Kurana u suprotnosti, na primjer s pravima žena i pravima LGBTIQ + osoba, ali isto tako je i fundamentalistička interpretacija Biblije ili bilo koje druge religije. Problemi poput represivnog potencijala religija općenito, religijskog fundamentalizma posebice te toksične muškosti ([vidi 5. modul](#)) problemi su s kojima se treba pozabaviti, ali ne mogu se projicirati samo na muslimanski narod ili ljudе za koje se smatra da su muslimani. Umjesto rasističke kritike „islama“ i „muslimana“ u cjelini, kritika treba biti usmjerenja prema određenim političkim kandidatima ili određenim dijelovima islama poput vahabizma koji se u određenoj mjeri preklapa s terorističkom organizacijom tzv. „Islamskom državom“ (ISIS).³¹

Stereotip o „muslimanskom teroristu“

Mnogi su muslimani doživjeli porast diskriminacije više-manje preko noći nakon terorističkih napada 11. rujna na SAD. Ovaj tragični događaj doveo je do naglog porasta tema „Islam“ i „muslimani“ u medijima i političkim diskursima u SAD-u, ali i u Europi. Nakon 11. rujna povezivanje muslimana s islamističkim terorom postalo je sve zlobnije.

To postaje očito s misaonim eksperimentom: Koga zamišljate kad čujete riječ „terorist“? Prema američko-američkoj profesorici ustavnog prava Caroline Mala Corbin, vrlo je vjerojatno da ne zamišljate bijelca, već (muslimansku) osobu tamnije puti.³² Učinak stereotipa o

²⁸ Cf. Shooman (2016), str. 9/10.

²⁹ Cf. Drüeke, Ricarda/Klaus, Elisabeth (2019): Die Instrumentalisierung von Frauen*rechten in rechten Diskursen am Beispiel der Kampagne #120db. U: GENDER – Zeitschrift für Geschlecht, Kultur und Gesellschaft, No. 3, str. 84-99, str. 95. (Dostupno na: <https://www.budrich-journals.de/index.php/gender/article/view/34216>). pristupljeno: 19. veljače 2021.

³⁰ Cf. Majmurek, Jakub (2017): Antyislamski pakiet prawicy: inwazja, wylegarnia, przemoc seksualna. Raport z obserwacji mediów. U: OKO.press (4. veljače 2017.). (<https://oko.press/antyislamski-pakiet-prawicy-inwazja-wylegarnia-przemoc-seksualna-raport-obserwacji-mediow/>). pristupljeno: 16. siječnja 2021.

³¹ Cf. Shooman (2016), str. 11.

³² Cf. Corbin, Caroline Mala (2017): Terrorists Are Always Muslim but Never White: At the Intersection of Critical Race Theory and Propaganda of Critical Race Theory and Propaganda. U: Fordham Law Review, Vol. 86, No. 2, str. 455-485, str. 456. (<https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5437&context=fir>). pristupljeno: 9. siječnja 2021.

„muslimanskom teroristu“ postaje jasan ako se ima na umu da su bijeli napadači rijetko etiketirani kao teroristi, već kao „mentalno bolesni ljudi koji su djelovali sami“.³³ Ovaj je narativ problematičan iz nekoliko razloga: Prvo, kad redovito prepostavljaju mentalnu bolest kao objašnjenje za pucnjave, ljudi s mentalnim bolestima stigmatiziraju i možda ih sprječavaju u traženju stručne pomoći.³⁴ Drugo, narativ o mentalno oboljelom pojedincu koji djeluje sam individualizira čin i također oslobođa krivnje počinitelja. Stoga bi se mogli sakriti drugi temeljni motivi, poput rasističkog i antisemitskog svjetonazora. S druge strane, ideja da su „svi teroristi muslimani“ - što fatalno ponekad postaje čak i ideja da su „svi muslimani teroristi“ rezultat je rasističkog narativa o „orientalizmu“, koji muslimanima pripisuje značajke poput „egzotični“, „necivilizirani“, „opasni“, „nasilni“ ili samo „ostali“. Kako pokazuje analiza preko 900 holivudskih filmova, arapski ili muslimanski muškarci obično se prikazuju kao teroristi ili drugi negativci. Drugo istraživanje otkrilo je da su muslimanski napadi u SAD-u zabilježili 449% više medijske pokrivenosti od ostalih terorističkih napada. Nadalje, druga analiza otkrila je da se 75% vijesti koje su se fokusirale na muslimane odnosilo na ISIS ili druge militantne skupine.³⁵ Prikazivanje muslimana kao terorista u popularnoj kulturi i medijskom izvještavanju dovodi do stereotipizacije muslimana, što zauzvrat utječe na buduće prikazivanje muslimana u popularnoj kulturi i izvještavanju u medijima, kao i na percepciju muslimana u svakodnevnom životu.

Čak i ako je povezivanje muslimanskog naroda s islamističkim terorizmom moglo postati virulentnije nakon 11. rujna, presudno je shvatiti da antimuslimski rasistički stereotipi ne nastaju kao reakcija na islamističke terorističke napade. Poprilično je pojačan već postojeći prijezir prema muslimanima. Također, antimuslimski rasizam namjerno se koristi kao „oruđe javne manipulacije“³⁶ za stjecanje podrške birača kao što je već gore navedeno.

Narativ o „potlačenim muslimankama“ zbog marame

Prema drugom antimuslimskom rasističkom narativu, sve žene koje nose *hidžab* - tradicionalnu maramu - moraju biti donekle ugnjetavane njihovom kulturom, obitelji i/ili religijom. Ovaj narativ zanemaruje činjenicu da postoji puno različitih razloga zašto muslimanke odlučuju nositi maramu. Neki je jednostavno nose jer je to tradicija, neki kao feministička izjava, drugi je nose kako bi izrazili svoju blizinu bogu. Taj narativ zanemaruje mnoge dijelove i tumačenja islama i negira mogućnost da muslimanke donose neovisne i

³³ Cf. Vorsamer, Barbara (2020): Das quälende Warum. U: Süddeutsche Zeitung (3. prosinca 2020.). (<https://www.sueddeutsche.de/panorama/trier-gewaltverbrechen-psychisch-krank-kommentar-1.5136217>). pristupljeno: 9. siječnja 2021.

³⁴ Cf. Vorsamer (2020).

³⁵ Cf. Corbin (2017), str. 458-460.

³⁶ Cf. Mogahed, Dalia (2016): Ted Talk Transcript. What it's like to be a Muslim in America.

(https://www.ted.com/talks/dalia_mogahed_what_it_s_like_to_be_muslim_in_america/transcript). pristupljeno: 9. siječnja 2021.

osobne izbore. Nošenje *hidžaba* osobna je odluka i ne može se izjednačiti s navodnim općim ugnjetavanjem žena u islamu. Zbog ovog narativa, mnoge muslimanke koje nose hidžab izložene su diskriminaciji, neprijateljstvu i fizičkom zlostavljanju. Mnoge su rekле da ih drugi vrijeđaju, pljuju na njih na ulici, ili da im ljudi pokušavaju skinuti maramu.³⁷

Vježba: rasprava o citatu

Njemački sociolog Ozan Z. Keskinkılıç zaključuje članak o antimuslimanskom rasizmu sljedećom izjavom:

„U konačnici, nije različitost „muslimana“ ono što objašnjava njihov neravnopravan tretman, već logika koja ih konstruira kao strance.“

Kratko raspravite o izjavi (10 rečenica) Ozana Z. Keskinkılıça uzimajući u obzir činjenice koje ste upravo saznali o oblicima antimuslimanskog rasizma. Uključite u svoju izjavu kako izgleda nejednak tretman muslimana u svakodnevnom životu i objasnite kako dolazi do spomenute „logike“.

Vježba: Ted Talk – Kako je biti musliman u Americi (Dalia Mogahed)

https://www.youtube.com/watch?v=wzkFoetp-_M

Pogledajte Ted Talk s Dalijom Mogahed i odgovorite na sljedeća pitanja:

- Navedi negativne stereotipe o muslimanskom narodu koje Dalia Mogahed spominje.
- Kako Dalia Mogahed opisuje osobno iskustvo i posljedice terorističkih napada 11. rujna i općenito islamofobije/antimuslimanskog rasizma?
- Koje podatke Dalia Mogahed daje o islamskoj radikalizaciji i islamskom ekstremizmu?
- Kako Dalia Mogahed opovrgava argument da je islam nasilna religija? Kakvo je vaše mišljenje o njezinoj argumentaciji?
- Koji utjecaj ima islamofobia/antimuslimanski rasizam na nemuslimanske Amerikance i stanje demokracije prema Daliji Mogahed?

³⁷ Halser, Marlene (2015): Muslma über das Kopftuch-Tragen: „Nur eine Verpackung, mehr nicht“. U: *taz* (25. travnja 2015.). (<https://taz.de/Muslma-ueber-das-Kopftuch-Tragen/!5011223/>). pristupljeno: 22. siječnja 2021. i Götzke, Manuel (2018): Islamfeindlichkeit in Deutschland. Bedroht, beleidigt und bespuckt. U: *Deutschlandfunk* (27. lipnja 2018.). (https://www.deutschlandfunk.de/islamfeindlichkeit-in-deutschland-bedroht-beleidigt-und.1773.de.html?dram:article_id=421366). pristupljeno: 22. siječnja 2021.

5. ZAŠTO JE ANTIMUSLIMANSKI RASIZAM OPASAN ZA DEMOKRACIJE

Može se zaključiti da antimuslimanski rasizam podrazumijeva više od vjerske netrpeljivosti prema islamu i muslimanskom narodu.³⁸ Korjeni antimuslimanskog rasizma mogu se pratiti još u povijesti Europe, a njegovi mehanizmi predstavljaju bitan element u desničarskim ekstremističkim/populističkim, ali i umjerenim centrističkim političkim programima.³⁹ Prema Imanu Attia, antimuslimanski rasizam djeluje po istoj trodimenzionalnoj logici kao i rasizam: Prvo, „oni“ su „ovakvi“ zbog svoje kulture/religije/biologije (esencijalizacija). Drugo, „oni“ su svi isti (homogenizacija) i treće, „oni“ su različiti od nas (dihotomizacija).⁴⁰ Ostavlja muslimane bez posredništva i individualnih, svjesnih izbora djelovanja.

Prema Yasemin Shoomanu, sadašnji društveni sukobi oko muslimana i islama također se djelomično mogu objasniti sve većim socijalnim sudjelovanjem muslimana što rezultira „sukobima dominacije“.⁴¹ Zbog toga, na primjer, izgradnja reprezentativnih muslimanskih mjestra za štovanje izaziva obrambene reakcije, jer džamije koje su vidljive u gradskom pejzažu identificiraju muslimane kao vidljive (ravnopravne) članove društva. Stoga strategije antimuslimanskog rasizma imaju za cilj postaviti muslimane u inferiorni položaj u društvu i na taj način negirati njihovu pripadnost europskom društvu. Iz tog razloga, antimuslimanski rasizam također ima integrirajuću funkciju u evociranju zajedničkog europskog okcidentalnog identiteta i također ima neizmjeran mobilizacijski potencijal što trenutno uvjerljivo pokazuje izborni uspjeh desničarskih populističkih stranaka diljem Europe.⁴²

Budući da je antimuslimanski rasizam u suprotnosti s jednim od samih principa na kojima su izgrađene demokracije u kojima živimo - naime jednakost svih građana - i zato što postoje dokazi da je antimuslimanski rasizam u korelaciji s prijezirom prema drugim društvenim

³⁸ Cf. Shooman (2016), str. 12.

³⁹ Cf. Shooman (2014), str. 35-37.

⁴⁰ Cf. Ley, Julia (2019): Woher kommt der Hass auf Muslime? Feindliches Denken gegenüber dem Islam prägt unsere Gesellschaft. Warum das so ist und welche gravierenden Folgen das hat, weiß die Wissenschaftlerin Iman Attia. (<https://www.fluter.de/woher-kommt-der-hass-auf-muslime-interview-iman-attia>). pristupljeno: 15. siječnja 2021.

⁴¹ Shooman (2016), str. 13.

⁴² Shooman (2016), str. 13.

manjinama, antimuslimanski rasizam, poput ostalih ideologija nejednakosti, predstavlja veliku opasnost za demokratsku kulturu europskih društava.⁴³

Nažalost, fenomen antimuslimanskog rasizma i opasnost koju on predstavlja još uvijek nisu na odgovarajući način prepoznati u javnom i političkom diskursu. Znanstvenici kritiziraju da je antimuslimanski rasizam prepoznat samo kao problem kada su u pitanju nasilna djela⁴⁴ poput desničarskog ekstremističkog napadača na džamiju u Christchurchu na Novom Zelandu 15. ožujka 2019., gdje je ubijena 51 osoba, a još 40 ih je ranjeno ili pucnjavi u Hanauu 19. veljače 2020., gdje je desničarski ekstremist ubio 10 ljudi, a ozlijedio još pet. Ove eklatantne manifestacije antimuslimanskog rasizma samo su mali dio svega što se događa. Antimuslimanski rasizam se događa svaki dan - čak i ako ljudi koji nisu muslimani toga možda nisu svjesni, jer ne utječe izravno na njih. Primjerice, u Austriji ljudi na koje to utječe također izvještavaju da sve češće doživljavaju incidente antimuslimanskog rasizma nakon napada islamista u Beču 2. studenog 2020. godine.⁴⁵

Može se zaključiti da da bi se uspješno suprotstavilo antimuslimanskom rasizmu i diskriminaciji koju ono donosi, prvo mora postojati javna i politička svijest o tom fenomenu. Na kraju, to je odgovornost svih nas.

6. VJEŽBE KOJE MOŽETE KORISTITI TIJEKOM PODUČAVANJA O ANTIMUSLIMSKOM RASIZMU

1) Pogledajte video za rap pjesmu "Generation Sarrazin" od Kamyar & Dzeko (<https://www.youtube.com/watch?v=CzHEcZnNM0A>). Neka vaši učenici odgovore na sljedeća pitanja: Koja iskustva opisuju Kamyar & Dzeko u njihovoј pjesmi? Opišite na koga se podrazumijevaju izrazi „mi“ i „oni“ i zajednički razmotrite tko odlučuje o tome tko pripada kojoj skupini.

(https://bausteine-antimuslimischer-rassismus.de/wp-content/uploads/2018/12/Generation_Sarrazin_Anlage3_Fragenkatalog.pdf) pristupljeno: 22. siječnja 2021.

2) Analizirajte memove na stranici No Hate Speech Movement Deutschland <https://no-hate-speech.de/en/counter/anti-muslim-racism/>

⁴³ Shooman (2016), str. 13.

⁴⁴ Cf. Ley 2019.

⁴⁵ Cf. Köhler, Diana (2020): Antimuslimische Übergriffe nehmen nach dem Anschlag in Wien zu. (<https://fm4.orf.at/stories/3009204/>). pristupljeno: 15. siječnja 2021.

Zamolite svoje učenike da razmotre kojim problemima i stereotipima se bave različiti međumovi.

3) Za više materijala za vježbanje na njemačkom jeziku , posjetite <https://bausteine-antimuslimischer-rassismus.de/paedagogische-leitlinien-fuer-rassismuskritische-arbeit-mit-jugendlichen/>

7. NEVLADINE ORGANIZACIJE I MREŽE KOJE VAM MOGU POMOĆI DA NAU-ČITE VIŠE

Njemačka:

- Bildungsteam Berlin Brandenburg e.V. – Bildungsbausteine gegen antimuslimischen Rassismus (<https://bausteine-antimuslimischer-rassismus.de/>)
- CLAIM - Allianz gegen Islam- und Muslimfeindlichkeit (<https://www.claim-allianz.de/>)

Austrija:

- Dokumentations- und Beratungsstelle Islamfeindlichkeit & antimuslimischer Rassismus Österreich (<https://dokustelle.at/>)
- ZARA – Zivilcourage und Anti-Rassismus-Arbeit (<https://www.zara.or.at/de>)
- Farid Hafez – Austrian political scientist and expert on anti-Muslim racism

Poljska:

- Centrum Islamskie ul. Wiertnicza 103,Warszawa tel. 022 8856276 (centrum@muzulmanie.pl)
- Otwarta Rzeczpospolita - Stowarzyszenie Przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii (<http://www.otwarta.org/>)
- Polskie Stowarzyszenie Studentów Muzułmanów, ul. Koźmiana 2/51, tel. +48 22 399548
- Nigdy Więcej Association (<https://www.nigdywieczej.org/>)
- Instytut Bezpieczeństwa Społecznego (<https://www.fundacjaibs.pl/>)
- Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych (<https://omzrik.pl/>)
- Centrum Wielokulturowe, Warszawa (<https://centrumwielokulturowe.waw.pl/>)
- Krajowe Biuro Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji w Polsce (<https://poland.iom.int/>)
- Fundacja na Rzecz Różnorodności Społecznej (<https://frs.org.pl/>)
- Polskie Forum Migracyjne (<https://forummigracyjne.org/>)

Croatia :

- Islamska zajednica u Hrvatskoj (<http://www.islamska-zajednica.hr/>)

7. LITERATURA

Attia, Iman (2014): Antimuslimischer Rassismus in bester Gesellschaft. In: Attia, Iman/Häusler, Alexander/Shooman, Yasemin (Hg.): Antimuslimischer Rassismus am rechten Rand, Münster, pp. 9-33.

Attia, Iman/ Keskinkılıç, Ozan Z. (2017): Rassismus und Rassismuserfahrung. Entwicklung – Formen – Ebenen. In: Institut für Demokratie und Zivilgesellschaft (eds.) „Wissen schafft Demokratie – Schwerpunkt Diskriminierung“.

Balmer, Rudolf (2019): Rechter „Philosoph“ Renaud Camus. Der Hetzer von der Burg. In: die taz (09 August 2019). (<https://taz.de/Rechter-Philosoph-Renaud-Camus/!5616718/>). Accessed: 19 February 2021.

Baričević, Vedrana/Koska Viktor (2017): Stavovi i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima.
(https://www.cms.hr/system/publication/pdf/94/Stavovi_i_percepcije_doma_e_javnosti_o_nacionalnim_manjinama__izbjeglicama_i_migrantima.pdf). Accessed: 26 February 2021.

Bayraklı, Enes/Hafez, Farid (2020): European Islamophobia Report 2019. İstanbul: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş. https://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2020/06/EIR_2019.pdf

Bertelsmann Stiftung (2019): Religionsmonitor – verstehen was verbindet. Weltanschauliche Vielfalt und Demokratie. Wie sich religiöse Pluralität auf die politische Kultur auswirkt.
(https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/Religionsmonitor_Vielfalt_und_Demokratie_7_2019.pdf). Accessed: 22 January 2021.

Bertolaso, Marco (2019): Nachgefragt. Der Attentäter und die Verschwörungstheorie vom „Großen Austausch“. In: Deutschlandfunk (18 March 2019). (https://www.deutschlandfunk.de/nachgefragt-der-attentaeter-und-die-verschwoerungstheorie.2852.de.html?dram:article_id=443921). Accessed: 19 February 2021.

Bracke, Sarah/Hernández Aguilar, Luis Manuel (2020): “They love death as we love life”: The “Muslim Question” and the biopolitics of replacement. In: British Journal of Sociology, Vol. 71, No. 4, pp. 680-701. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7540673/>). Accessed: 02 January 2021.

Center for Race and Gender: Islamophobia Research Documentation Project.
(<https://www.crg.berkeley.edu/research/islamophobia-research-documentation-project/>). Accessed: 07 October 2020.

Charlton, Lauretta (2019): What is the Great Replacement? In: The New York Times (06 August 2019). (<https://www.nytimes.com/2019/08/06/us/politics/grand-replacement-explainer.html>). Accessed: 02 January 2021.

Corbin, Caroline Mala (2017): Terrorists Are Always Muslim but Never White: At the Intersection of Critical Race Theory and Propaganda of Critical Race Theory and Propaganda. In: Fordham Law Review, Vol. 86, No. 2, pp. 455-485. (<https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5437&context=flr>). Accessed: 09 January 2021.

Drüke, Ricarda/Klaus, Elisabeth (2019): Die Instrumentalisierung von Frauen*rechten in rechten Diskursen am Beispiel der Kampagne #120db. In: GENDER – Zeitschrift für Geschlecht, Kultur und Gesellschaft, No. 3, pp. 84-99. (Available at: <https://www.budrich-journals.de/index.php/gender/article/view/34216>). Accessed: 19 February 2021.

Elahi, Farah/Khan, Omar (2017): What is Islamophobia. In: Runnymede Trust: Islamophobia: Still a challenge for us all. London: Runnymede. (<https://www.runnymedetrust.org/uploads/Islamophobia%20Report%202018%20FINAL.pdf>). Accessed: 07 October 2020.

Davey, Jacob/Ebner, Julia (2019): “The Great Replacement”: The violent consequences of mainstreamed extremism. (<https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/07/The-Great-Replacement-The-Violent-Consequences-of-Mainstreamed-Extremism-by-ISD.pdf>). Accessed: 09 January 2021.

Götzke, Manuel (2018): Islamfeindlichkeit in Deutschland. Bedroht, beleidigt und bespuckt. In: Deutschland-funk (27 June 2018). (https://www.deutschlandfunk.de/islamfeindlichkeit-in-deutschland-bedroht-beleidigt-und.1773.de.html?dram:article_id=421366). Accessed: 22 January 2021.

Haimerl, Kathrin (2011): Norwegen: Das Manifest des Anders Behring Breivik: Abgründe des Abendlandes. In: Süddeutsche Zeitung (25 July 2011) (<https://www.sueddeutsche.de/politik/norwegen-das-manifest-des-anders-behring-breivik-abgruende-des-abendlandes-1.1124360>). Accessed: 22 January 2021.

Halser, Marlene (2015): Muslima über das Kopftuch-Tragen: „Nur eine Verpackung, mehr nicht“. In: taz (25 April 2015). (<https://taz.de/Muslima-ueber-das-Kopftuch-Tragen/!5011223/>). Accessed: 22 January 2021.

Keskinkılıç, Ozan Z. (2019): Was ist antimuslimischer Rassismus? Islamophobie, Islamfeindlichkeit, Antimuslimischer Rassismus – viele Begriffe für ein Phänomen? (<https://www.bpb.de/politik/extremismus/radikalisierungspraevention/302514/was-ist-antimuslimischer-rassismus>). Accessed: 21 November 2020.

Ley, Julia (2019): Woher kommt der Hass auf Muslime? Feindliches Denken gegenüber dem Islam prägt un-sere Gesellschaft. Warum das so ist und welche gravierenden Folgen das hat, weiß die Wissenschaftlerin Iman Attia. (<https://www.fluter.de/woher-kommt-der-hass-auf-muslime-interview-iman-attia>). Accessed: 15 January 2021.

Łyszczarz, Michał/ Marcinkiewicz, Stefan M. (2018): Radykalizacja antymuzułmańskiego i antyimigranckiego dyskursu w mediach społecznościowych w latach 2016 i 2017 na przykładzie wydarzeń w Ełku. In: Uniwer-syteckie Czasopismo Socjologiczne, Vol. 22, No. 1, pp. 59-70. (<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-2299-2367-year-2018-volume-22-issue-1-article-3273>). Accessed: 15 January 2021.

Mali, Kenan (2017): Fear, indifference and engagement: Rethinking the challenge of anti-Muslim bigotry. In: Elahi, Farah/Khan, Omar (2017): What is Islamophobia. In: Runnymede Trust: Islamophobia: Still a challenge for us all. London: Runnymede. (<https://www.runnymedetrust.org/uploads/Islamophobia%20Report%202018%20FINAL.pdf>). Accessed: 07 October 2020.

Majmurek, Jakub (2017): Antyislamski pakiet prawicy: inwazja, wylegarnia, przemoc seksualna. Raport z obserwacji mediów. In: OKO.press (04 February 2017). (<https://oko.press/antyislamski-pakiet-prawicy-inwazja-wylegarnia-przemoc-seksualna-raport-obserwacji-mediow/>). Accessed: 16 January 2021.

Mogahed, Dalia (2016): Ted Talk Transcript. What it's like to be a Muslim in America. (https://www.ted.com/talks/dalia_mogahed_what_it_s_like_to_be_muslim_in_america/transcript). Accessed: 09 January 2021.

Leonhard, Ralf (2020): Islamophobie-Vorwürfe gegen Österreich: Schuld ist der Ali. In: die taz (03 June 2020). (<https://taz.de/Islamophobie-Vorwuerfe-gegen-Oesterreich/!5690319/>). Accessed: 19 February 2021.

Schwartzburg, Rosa (2019): The 'white replacement theory' motivates alt-right killers the world over. In: The Guardian (05 August 2019). (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/05/great-replacement-theory-alt-right-killers-el-paso>). Accessed: 02 January 2021.

Shooman, Yasemin (2014): "... weil ihre Kultur so ist". Narrative des antimuslimischen Rassismus. Bielefeld: transcript-Verlag.

Shooman, Yasemin (2016): Antimuslimischer Rassismus – Ursachen und Erscheinungsformen, in: Informations- und Dokumentationszentrum für Antirassismusarbeit e. V. (IDA) (Hg.). (https://www.vielfalt-mediathek.de/data/expertise_antimuslimischer_rassismus_ida.pdf). Accessed: 16 December 2020.

Vorsamer, Barbara (2020): Das quälende Warum. In: Süddeutsche Zeitung (03 December 2020).

(<https://www.sueddeutsche.de/panorama/trier-gewaltverbrechen-psychisch-krank-kommentar-1.5136217>). Accessed: 09 January 2021.

Winiewski, Mikołaj/Hansen, Karolina/Bilewicz, Michał /Soral, Wiktor/Świderska, Aleksandra/Bulska, Dominika (2017): Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych, Fundacja im. Stefana Batorego i Centrum Badań nad Uprzedzeniami Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

8. DODATNO ČITANJE

Njemačka / Austrija:

Akbulut, N. (2017). Diskursive Verfestigungen ‚muslimischer Alterität‘. In K. Fereidooni & M. El (Hrsg.) Rassismuskritik und Widerstandsformen, (S. 165 - 180). Wiesbaden: Springer.

Attia, I. (2017). Diskursverschränkungen des antimuslimischen Rassismus. In K. Fereidooni & M. El (Hrsg.) Rassismuskritik und Widerstandsformen (S. 181 - 192). Wiesbaden: Springer.

Keskinkilic, O. Z. (2019). Was ist antimuslimischer Rassismus?

<https://www.bpb.de/politik/extremismus/radikalisierungspraevention/302514/was-ist-antimuslimischer-rassismus>

Keskinkilic, O. Z. (2019). „Aber Islam ist doch keine Rasse...“ - Leugnungs- und Abwehrstrategien im antimuslimischen Rassismus. In A. Drücker und P. Baron (Hrsg.) Antimuslimischer Rassismus und Muslimische Jugendarbeit in der Migrationsgesellschaft. Düsseldorf: Düssel-Druck.

https://www.idaev.de/fileadmin/user_upload/img/cover_re/2019_IDA_AMR.pdf

Micksch, J. (2017). Antimuslimischer Rassismus - und was tun? Broschüre der Stiftung gegen Rassismus.

https://stiftung-gegen-rassismus.de/wp-content/uploads/2017/03/17_02_16_BHP_SIWGR_Antimuslimischer_Rassismus.pdf

Schönenfeld, Anne (2019). Begriffe und Konzepte im Widerstreit: Forschung zum Themenfeld Islamfeindlichkeit und antimuslimischer Rassismus. In A. Drücker und P. Baron (Hrsg.) Antimuslimischer Rassismus und Muslimische Jugendarbeit in der Migrationsgesellschaft. Düsseldorf: Düssel-Druck.

https://www.idaev.de/fileadmin/user_upload/img/cover_re/2019_IDA_AMR.pdf